

Murteita

Tieteellisen informoinnin neuvoston TINFOn v. 1978 julkaistussa kehittämissuunnitelmassa esitettyjen yleistavoitteiden perustana on seuraava lausuma: »Tieteellinen ja tekninen tieto ovat kansallinen voimavara. Ilman sitä ei muita voimavaroja, kuten työvoimaa, energiaa ja raaka-aineita voida hyödyntää. Tiedolla on sen takia keskeinen merkitys yhteiskunnan henkisen ja taloudellisen kehityksen sekä maan kansainvälisen kilpailukykyyn turvaamisessa, ja sen tulee olla kaikkien tarvitsijoiden käytettävissä esteettömästi ja mahdollisimman taloudellisesti». (Kom.miet. 1978:53, s. 96)

Ahtaasti tulkiten lausuma näyttää keskittyvän Habermasin tiedonintressijaottelun mukaiseen tekniseen tiedonintressiin, joka liittyy työhön, mutta maininta tiedon merkityksestä henkisen edistyksen turvaamisessa sallii tulkinnan, että lausuma ainakin tunnistaa ihmisen itseymmärrykseen ja emansipaatioon liittyvät tiedonintressit. Tällä abstraktilla teesitasolla tietohuollon kaikki osapuolet puhuvat yleensä samaa, yhteistä kieltä. Keinoihin ja menettelytapoihin siirryttäessä kieli kuitenkin murenee joukoksi murteita ja jokainen ryhmä on vaatimassa omalle murteelleen kirjakielen asemaa.

Näille murteille on ominaista se, että vaikka ne ovat yleiskieltä, sanojen merkityssisällöissä on olennaisia eroja. Eri ryhmien jäsenten keskustellessa keskenään syntyy ikäänkuin avantgardistisen näytelmän ohipuhumistilanteita. Parhaimmillaan keskustelijat käsittelevät muiden pyrkivän heidän reviirilleen.

Usein hankalimmiksi reviiriin pyrkijöiksi näytään käsitettävän kirjastonhoitajat ja informaattorit.

Kasvatustieteilijä, opettaja ja koulutussuunnittelija löytänevät alun lausumasta lähtökohtia niin omalle työlleen kuin koululaitoksellekin. Siihen viittaa myös koulun opetussuunnitelmien raskaaksi moitittu painotus tiedollisen aineksen jakeluun. Ilmeisesti tällä taholla tiedon esteetön käyttö ajatellaan turvattavan oppivelvollisuuskoulun oppilailleen antamien tiedollisten valmiuksien avulla.

Tutkijan ja yliopistonopettajan tehtävänä taas on sekä tuottaa uutta tietoa että välittää tieteellistä tietoa ohjaamalla koulutettavia jäsentämään ajatteluaan niin, että heistä varttuu tieteellisen tiedon hyväksikäyttäjiä ja uuden tiedon tuottajia. Tutkijoille ja yliopistonopettajille TINFOn lausuma merkinnee heidän toimialansa ääriivakuvausta. He käsittelevät olevansa vastuussa nimenomaan tiedosta ja tiedon laadusta. Heille tiedon käytön esteettömyys lienee vielä ratkaisematon ongelma tieteellisessä toiminnassa käsitellyn tiedon spesifisyyden vuoksi; esteettömyys ei ratkea vain tieteestä tiedottamalla.

Elinkeinoelämän harteilla on tiedon käyttöön saattaminen, jotta toinen voimavara, työvoima olisi kansakunnan kannalta optimaalisessa käytössä muunnettaessa energia- ja raaka-ainevaroja yhteiseksi hyväksi. Poliittisen toiminnan ja hallinnon huolena on luoda puitteita tiedon luomisen, levityksen ja käytönnoton kokonaisuudelle sekä huolehtia voimavarojen tasapuolisesta ja tarkoituksenmu-

kaisesta jaosta. Näillä sektoreilla tiedon käyttöönoton esteettömyys ja taloudellisuus saavat kokonaan eri merkitykset kuin kasvatus-, koulutus- ja tutkimussektorilla toimivien keskuudessa. — Lisää esimerkkejä lukija löytää helposti omasta kokemuspöiristään.

Kirjastoinstituutio ja sen toimijat asettuvat näihin kuvioihin muista poikkeavalla tavalla. Tiedon tuottamisen ja hyväksikäytön alueella kirjastojen tehtävänä on koota sitä aineistoa, johon jo olemassa oleva tieto on merkitty muistiin sekä välittää tätä aineistoa käytettäväksi ja hyödynnettäväksi. Sen välitystehtävä palvelee kaikkia. Esteettömyyden ja osin myös taloudellisuuden perinsiiptit ovat kirjastotyössä etualalla. Kun kirjastollisessa tiedonvälitysinstituutiassa toimijoille erityisesti esteettömyyden perinsiiptin toteutumisen on arvo sinänsä, muilla sektoreilla toimijoille esteettömyys on välineellistä. Kootut ja välitetyt aineistot ovat heille toissijaisia; olennaisia ovat aineistojen kantamat tiedot.

Viime vuosina ovat kirjastonhoitajat tavan takaa tuoneet esiin miten koulukirjastojen tila on surkea ja miten tieteellisten kirjastojen resurssien tarvetta ei alkuunkaan ymmär-

retä korkeakoulujen tutkijavoittoisissa kollegioissa. Käsitkseni mukaan tällainen konfliktinomaiinen tilanne on pysyvä, sillä eri toimijaryhmien suhde tietoon on luonnostaan erilainen. Vain hyväksymällä asiain tila konflikti voidaan kääntää hedelmälliseen suuntaan.

Hyväksynnästä seuraa alun vertauskuvaa käyttäkseni osapuolten puhumien murteiden sanojen merkityssisältöjen opettelu. Erityisen tärkeää se on välittäjälle: Se on hänen työtään. Murretaitoisena hän voi välttää reviirejä koskevat väärinkäsitykset. Ennenkaikkea hän voi tarkastella konfliktia luovasti ja kohottaa työnsä sisältöä niin itselleen kuin tiedonkäyttäjille.

Työtä on tehtävä vielä paljon, ennenkuin kaikki tietohuollon osapuolet oppivat ymmärtämään toinen toisensa tarkoituksia ja kunnioittamaan toinen toisensa panosta. Yhteinen päämäärä on kiistaton: Maamme tietovarannon kasvattaminen sekä henkisen ja aineellisen kehityksen edistäminen.

Tampereella 6. 6. 1984

Marjatta Okko